

دانشگاه تهران

دانشکده علوم اداری و مدیریت بازرگانی

تحقیقی پیرامون تشریفات ترخیص کالا در گمرک

فهرست تهران

پایان نامه فوق لیسانس

استاد راهنما: آقای دکتر هوشنگ گوگلان

موضوع داوران :

آقای دکتر ابوالفضل صادقی - آقای دکتر منوچهر شجاعی

تهیه و تنظیم از مهدخت خالقی مقدم

دانشجوی فوق لیسانس رشته مدیریت

امور دولتی (گمرک) دانشکده علوم

اداری و مدیریت بازرگانی

تاریخ ۲۰۲۶/۲/۲۴

۲۲۳

۲۵۳۶۱۲۴۴

این رساله در جلسه مورخ

تصویب رسید

خبر

دانشگاه تهران

فهرست مطالب

<u>صفحه</u>	<u>عنوان</u>
۱-۲	مقدمه :
فصل اول	
۲-۶	۱- بیان واحراز مشکل .
۶-۷	۲- ارائه فرضیه های درزمنه وجود مشکل و انتخاب فرضیه اهم .
۸	۳- اهداف بررسی .
۸-۹	۴- جمع آوری اطلاعات در مورد فرضیه اهم (روش تحقیق)
۹-۱۰	۵- ضرورت تحقیق .
۱۱	۶- طبقه بندی و تجزیه و تحلیل اطلاعات .
۱۲	۷- نمونه آماری .
۱۲-۱۳	۸- موانع تحقیق (محدودیت ها) .
۱۴-۱۵	۹- تعاریف اصطلاحات خاص .
فصل دوم	
۱۶-۲۴	۱- عقاید صاحب نظران
۲۵-۴۵	۲- تشریفات ترخیص کالا در سایر کشورها .
فصل سوم	
۴۶-۴۸	۱- مختصری در مورد سازمان و وظایف گمرک .

فهرست مطالب

عنوان

صفحه

۲- روش انجام کار عملی .

الف : تشریفات تخصیص کالای تجاری . ۷۴-۴۹

ب : ترمیم نمودار مراحل انجام کار . ۸۷-۷۵

۳- تشریفات تخصیص کالای مسافری . ۹۳-۸۸

۴- تشریفات تخصیص کالای دولتی . ۹۴

فصل چهارم

۱- ارائه طرح پیشنهادی .

الف : بررسی روش انجام کار پیشنهادی ۱۰۷-۹۵

ب : ترمیم نمودار مراحل انجام کار پیشنهادی . ۱۲۰-۱۰۸

فصل پنجم

خلاصه بررسی . پیشنهادها و نتیجه گیری . ۱۳۰-۱۲۱

شماره ۱ : اظهارنامه . ۱۳۱

۲- تلفننامه . ۱۳۲

مادام که نوسازی اداری و سازمانی بر پایه های علمی و منطبق بر منطق به ویرانگری بوروکراسی سنتی نپردازد و مادام که نظامات اصولی جایگزین نظامات توارادی غیر علمی نگردد، برنامه های پیشرفت و عمران اقتصادی واجتماعی از شتاب لازم برخوردار نخواهد شد.

دگرگونی‌هایی که در نهاد های اقتصادی واجتماعی پدید می‌آید یک ضرورت -
ی باید با تغییرات بنیانی در شالوده های اداری همگام وهم پایا شد اما مشاهده
میشود که در گبرود ارتزورد یا نظام های کهنه گرهه بیکار با بنیاد های ناسامان
اقتصادی واجتماعی با درجه از موفقیت ترین است اما بیکار در جهت تغییر
نهادی کهن سازمانی و اداری از تواخنی سخت بطشسی برخوردار می‌باشد .
بی شبهه هرگونه تغییر و تحول در شالوده نظام های اداری مستلزم شناخت دقیق
و عمقی مسائل و مشکلات اداری می‌باشد . سازگار کردن تشکیلات اداری با اتمام
اقتصادی واجتماعی و تجدید نظر در روشهای انجام کار به منظور بهنگام
کردن آنها و استفاده از سگرد ها و تکنیکهای نو که عواملی چون پیدایش
سازمان های بزرگ و جشنهایی نظیر انقلاب صنعتی و مدیریت علمی و علوم
مدیریت در آن موثر بوده است مشروط به یک سلسله بررسیها منظم و سیستماتیک

علمی است . از آنجائیکه بررسی و مسائل و وظایف ویژه مدیریت و تکنیکها
و فنون گوناگون ابداع شده جهت انجام کار به منظور تامین اهداف
سازمانی با توجه به ضیق وقت و هزینه و تخصص و کمبود نیروی انسانی
برای محقق امکان پذیر نبوده است روش گردش اظهار نامه ها (تشریفات
ترخیص کالا) در گمرک غرب تهران را محقق بدالاتی چند که ذیلا*
ارائه داده خواهد شد مورد بررسی قرار داده تا با انجام این بررسی
شناسائی علمی از مسائل موجود بدست آید و براساس آن ملاکها
و الگوهائی به منظور گردش اظهار نامه به نحو صحیح و با حداقل وقت
و حداکثر سرعت ارائه گردد .

"فصل اول"

"بیان واحراز مشکل"

توسعه روزافزون موسسات دولتی و گسترش نقش آنها در مسائل اجتماعی و اقتصادی لزوم اتخاذ تدابیر صحیح و علمی در زمینه روشهای انجام کار را بیش از هر زمان دیگر ایجاب میکند.

هنگامی که مقدار سازمانهای دولتی و فعالیتهای آنان محدود بود و ارتباط مردم با دستگاهها در موارد معین و مشخص صورت میگرفت و مراجعه و نیاز مردم به سازمانهای دولتی زیاد نبود مشکل زمان و مسئله هزینه و نحوه انجام کار آنها آنکه امروز مطرح است احساس نمیشد ولی سازمانها و موسسات دولتی به شکل گسترش یافته امروزی خود که تقبل تأمین بسیاری از نیازهای جامعه را کرده و ذائقه با افراد جامعه ارتباط دارند با مشکلاتی روبرو هستند که اصطلاحاً "آنها کافز بازی" مینمایم.

این امر بصورت تشریفات طولانی انجام کار، ثبت، کنترل و امضاهای

مکرر متظاهر میگردد.

عدم آشنائی به روشهای گردش کار و اسناد از یک طرف و نبودن دستور

المطهای صحیح در این زمینه از طرف دیگر عواملی هستند که موجبات

کنندگی کار میگردد این مسئله در کلیه سازمانها اعم از دستگاههای

دولتی یا بخش خصوصی عمومیت داشته و بواسطه اهمیت آم مورد توجه

قرار گرفته است. از طرف دیگر کنندی جریان کار تاثیر را کارائی کلیه عملیات

سازمان میگذارد.

* طرح مسئله *

یکی از مواردی که اینجانب عملاً با آن روبرو هستم کندی نحوه ترخیص کالا در گمرک می باشد که برای اثبات این موضوع .

۱- مصاحبه و گفتگویی با اکثر مراجعین و حق العمل کاران گمرک بعمل آمد ۹۵٪ این افراد تشریفات ترخیص کالا را بی نهایت طولانی و وقت گیر دانسته که از طرفی باعث اتلاف وقت آنها و از طرف دیگر باعث افزایش پرسنل و حجم کار اداری میگردد ولی متأسفانه چون شکایات مربوط به نحوه ترخیص کالا اکثراً بصورت شفاهی می باشد که نشان دهنده میزان شکایات در چند سال اخیر باشد بدست نیامد تا روند آن بررسی شود .

۲- بررسی نحوه کار در چند سال اخیر و حذف مراحل اضافی آن از-
مهمترین می باشد که نشان دهنده وجود تشریفات اضافی در امر ترخیص کالا می باشد از جمله تا ۳ سال قبل نحوه ترخیص کالا بطور مختصر بشرح زیر بود .

- ۱- دفتر کل انبارها ← ۲- دایره فنی ← ۳- دفتر
- کوتاه ← ۴- ارزیاب ← ۵- کمک ارزیاب ← ۶- گمرک
- ارزیاب ← ۷- صندوق ← ۸- پروانه ← ۹- رئیس

سر و سر ارزیابی ← ۱ - در خروج که اکنون بصورت زیر درآمده است .

۱- دفتر کل انبارها ← ۲ - دایره فنی ← ۳ - صندوق

← ← پیروانه ← ۵ - دفتر کوتاه ← ۶ - ارزیاب ← ←

۷- کارشناس ← ۸- در خروج .

۳- به منظور اثبات کندی نحوه ترخیص کالا در ایران تشریفات ترخیص

کالا در گمرکخانه های چند کشور مورد مطالعه و بررسی قرار گرفت که در -

مقام مقایسه با نحوه ترخیص کالا در ایران بخوبی نشان دهند و وجود مراحل

اضافی در امر ترخیص کالا میباشد که شرح آن به تفصیل در فصل دوم خواهد

آمد .

* ارائه فرضیه *

با توجه به مطالب یاد شده و اهمیت مسئله مشکلاتی چند در تحقق امر

گردش اظهار نامه ها با حداقل وقت و حداکثر کارائی وجود دارد . این

مشکلات و مسائل آنچنانکه در مشاهدات و مصاحبه های مقدماتی آشکار شده

است عبارتست از زیاد بودن مراحل انجام کار و اعمال روشهای پیچیده

و وقت گیر که خود یکی از عوامل طولانی شدن مدت زمان ترخیص کسالا

میگردد .

با وقوف بالمشبهه کانی در زمینه کم و کیف مشکل مطروحه و بر اثر مطالعه
و تجربه مقدماتی و پیش آهنگ تصور هرود جرائی امر را در عوامل
زیر بایستی جستجو نمود .

۱- وجود مراحل زائد و وقت گیر در امر گردش اظهار نامه ها -

۲- نبودن ضابطه و تناسب منطقی بین حجم کار و تعداد کارکنان .

۳- نبودن تخصص لازم یا کانی نبودن آموزش کارکنان .

۴- عدم تخصص مراجعین .

و با توجه به اینکه وجود مراحل زائد و وقت گیر مهمترین عامل طولانی

شدن تشریفات توجیهی کالا و عدم رضایت مراجعین میباشد محقق بر آن

شد که فرضیه ۱ را برتر شمرده و با بررسی وضع موجود به سنجش آنها

اقدام کرده و به کشف صحت یا سقم آن پرداخته و در صورت تأیید پیوند

موقتی باید دیگر به آن نظام بخشیده و با ارائه راه حل های مناسب

به ستیزه و پیکار با مشکل مطروحه برخاسته و با ارائه سهولت و سرعت

لازم را در امر گردش اظهار نامه ها در حداقل مدت پیشنهاد نماید .

"هدف بررسی"

در بررسی حاضر با توجه به مطالب پیش گفته اهداف زیر تعقیب میگردد

۱- شناسایی وکنگاش بیشتر وکاملتری برای درك و شناخت دقیق تر

مشکلات بیان شده و مفاهیم مرتبط با امر توخیم کالا .

۲- محاسبه واندازگیری مدت زمان لازم برای طی نمودن کلیه مراحل

يك اظهارنامه .

۳- بهبود روشهای گردش يك اظهارنامه از طریق ارائه روش مناسب .

۴- آزمون اینکه آیا فرضیه ها در زمینه ایجاد مشکلات صحیح است

یا با واقعیت فاصله دارد در صورتیکه صحت فرضیه ها با اثبات رسد راه حلها^{ئی}

تجهت از بین بردن عوامل ایجاد مشکلات و در نتیجه خود مشکل ارائه داده

خواهد شد .

روش تحقیق " جمع آوری اطلاعات"

برای انجام این بررسی از روشهای گوناگون تحقیق به شرح زیر استفاده

شده است .

۱- مصاحبه : از آنجائیکه کلازمه درك بسیاری از مشکلات و مسائل

ترخیص کالا کنگاش در نشریات مسئولان امور بوده است به منظور دست
یابی به اطلاعات و شناخت موضوع و کیف مشکلات و علل ایجاد مسائل
با مسئولان امور و دوایر دروسای قسعتها و کارکنان هر يك از قسمتها و حتی
مراجعین مصاحبه بعمل آورده است.

۲- پرسش نامه : برای شناخت بیشتر مسائل پرسشی نامه بصورت
چگونگی روی گردش اظهارنامه تنظیم گردید .

۳- مراجعه به اسناد و مدارك و سوابق : بسیاری از آمار و اطلاعات
کمی از طریق اسناد و مدارك و دفاتر موجود در گرك ایران کسب شده است.
۴- کاربینی : در مورد روشهای انجام کار و زمان صرفه از طریق
کاربینی اقدام شده است .

۵- کتب و مجلات : به منظور دست یابی به اطلاعات و نظریه های
مرتبط با موضوع بررسی از کتب و مجلات داخلی و خارجی ، و آئین و آئین
نامه و دستورالعملهای مربوط استفاده شده است .

* تلمرو تحقیق *

تأثر به اینکه تشریفات ترخیص کالا در کلیه گمرکات کشور با توجه با امکانات
محقق مدت زمان زیادی به طول می انجامد و نیز تشابه وظایف و کیفیت

فعالتهای موجود عدم ضرورت این امر را تاکید مینمود محقق بجای
بررسی دهه گمرکات فقط به شرح و چگونگی نحوه انجام کار در گمرک
قرب تهران پرداخته است .

* طبقه بندی و تجزیه و تحلیل اطلاعات *

به منظور آنکه اطلاعات جمع آوری شده معنی دار و مفید باشد و در رد یا اثبات فرضیه هاموثر واقع گردد سعی بر آن شد که پس از کد گذاری و -
تأخذ امکان تبدیل اطلاعات کیفی به کمی اطلاعات جمع آوری شده در -
جداولی که منطبق بر فرضیه های ارائه شده بود قرار گرفت.

پس از تنظیم و دسته بندی اطلاعات با استفاده از روشهای آماری
و مقایسه اطلاعات با یکدیگر و عوامل خارجی (شناخت نظر صاحب نظران و -
مراجعه به ماخذ علمی و تئوری موجود در این زمینه) سعی بر آن شد که
کلیه اطلاعات جمع آوری شده و عوامل خارجی با یکدیگر تطبیق داده شود
و با استفاده از روشهای آماری اطلاعات جمع آوری شده مورد تجزیه و تحلیل
و تعبیر و تفسیر قرار گیرد و پس از رد یا اثبات فرضیه ارائه شده و تعیین
مشکل مطروحه و نتایج حاصل از بررسی اقدام به ارائه پیشنهاداتی در
زمینه مشکل مطروحه گردید.

نمونه آماری : گمرک غرب تهران

در این تحقیق گمرک غرب تهران بعنوان نمونه آماری انتخاب شده است
 دولت آنکس^۱ زاین نظر بعنوان نمونه گویائی مورد بررسی قرار خواهد گرفت
 میتوان بصورت زیر خلاصه نمود .

وسعت انجام کار و میزان کار موجود در این گمرکخانه بهترین دلیل
 برگزیده بودن این نمونه آماری میباشد زیرا در این گمرکخانه انواع کالاهای
 تجارتي ، کالاهای دولتي و کالاهای غیر تجاری و مسافری ترخیص میگردد .
 از طرفی میزان کار روزانه این گمرک نسبت به سایر گمرکخانه ها تقریباً زیاد
 و قابل تجزیه و تحلیل میباشد . (میزان اظهارنامه های روزانه گمرک
 غرب تهران بطور متوسط ۲۵۰ فقره و حال آنکه اظهارنامه های گمرک جنوب
 تهران بطور روزانه ۸۰ فقره ، گمرک شاه پسند ۶۰ فقره ، گمرک
 مهرآباد ۲۰۰ فقره میباشد) .

* موانع تحقیقی *

در اجرای این تحقیق زوایای تاریکی وجود دارد که محقق خود راناچار
 به روشنگری آنها میداند .

کوتاه بودن زمان بررسی ، کمبود نیروی انسانی کافی که لازمه هر

تحقیق میباشد و از همه بهتر عدم همکاری لازم از طرف جامعه مورد
بررسی که خود را ملزم به دادن پاسخ و آمارهای مورد نیاز نمیدانستند
و حتی در اغلب موارد با نوعی بدگمانی و سوء ظن به این تحقیق
نگاه میکردند از جمله موانعی هستند که باید یاد شود ولی با تمام
این موانع گرچه رساله حاضر دارای چنان جامعیتی نیست که پاسخگوی
مشکلات باشد ولی گوشش گردیده تا آنجا که ممکن است نمونه مورد بررسی
گویای کل جامعه باشد و داده‌های آماری از صحت لازم برخوردار باشد.

* تعاریف اصطلاحات خاص *

۱- دفتر کوتاه : در این قسمت با انتخاب یکی از شماره‌های مسلسل در واقع شماره‌ای که شاخص اظهارنامه خاص است به هر یک از اظهارنامه‌ها تخصیص داده میشود و چون معمولاً "نقدار اظهارنامه‌ها وارده زیاد بود" و محدودی میباشد که نیاز به تقسیم کار بین متصدیان کوتاه استفاده از بیش از یک دفتر کوتاه لازم میباشد. این شماره‌ها به زوج و فرد تقسیم شده باین ترتیب که در هر یک از دفاتر درستون شماره فقط شماره زوج یا فرد ثبت میشود.

۲- تعرفه گمرکی : دستورالعمل قانونی برای تعیین مآخذ حقوق گمرکی کالاها که بصورت جدول بوده و هر نوع کالا را تحت شماره مخصوص طبقه بندی نموده است.

۳- اظهارنامه : سندی است که مشخصات کامل کالا و صاحبان یا نماینده قانونی وی در آن قید و اسناد مورد نیاز به آن ضمیمه و پس از امضاء بگمرک تسلیم میشود.

۴- اظهار : ذکر اوصاف و مشخصات کامل کالا در اظهارنامه تسلیمی بگمرک بشکلی که با توجه بآن اوصاف مشخصات کالای اظهار شده ازب غیر آن بشحور روشن متعین گردد.

۵- اظهارنامه‌تخم : همان اظهارنامه ذکر شده قبلی می‌باشد

که در صورت برخورد مأمورین گمرک با اظهار خلاف واقع توسط مأمورین

مأمورین ارزیابی تنظیم و با اظهار نامه اصلی ضمیمه میگردد .

۶- تخلفنامه : فرمی که به منظور اخذ جریمه در صورت اظهار

خلاف واقع تنظیم میشود .

۷- حقوق گمرکی : وجوهی که میزان و شرایط آن بموجب جدول

تعرفه گمرکی که تصویب مجلسین رسیده در ریافت میشود .

۸- سود بازرگانی : وجهی که بر اساس قانون انحصار تجارت خارجی

ماده ۲ قانون امور گمرکی که به تصویب هیئت وزیران میرسد در ریافت میگردد .

۹- هزینه های گمرکی : وجوهی است که میزان و شرایط آن با تصویب

هیئت وزیران برای تخلیه و باربری و بارگیری انبار داری، آرایش و تعرفه

بندی و خدمات جنبی در ریافت میشود .

۱۰- عوارض : وجوهی که وصول آن طبق مقررات بمعهده گمرک واگذار

میشود مانند عوارض شهرداری که بمساحت ۶٪ حقوق گمرکی و سود بازرگانی

در ریافت میشود .

"فصل دوم"

یکی از اهداف مدیریت حداکثر استفاده از منابع موجود است و برای تحقق این هدف باید بهترین روش انجام کار بکاربرد شود .
فردريك تیلور به جستجو برای پیدا کردن بهترین راه انجام کار -

One best way اشاره میکند .

بنظر وی برای انجام هرکار همیشه راه بهتری وجود دارد و یافتن روش صحیح انجام هرکار فقط با بکاربردن اصول مدیریت علمی ممکن است بدین منظور که با تفکیک اجزای مختلف يك کارو تعیین بهترین و کوتاهترین روش انجام دادن هر يك از اجزای کار به طریق علمی انتخاب دقیق و آموزش صحیح کارکنان دستگاہ بمنظور آشنا کردن با روش صحیح انجام دادن کارو تبعیت از استانداردهای زمان انجام دادن کار، ایجاد محیط مناسب بمنظور جلب همکاری کارکنان و پیروی آنان از روش -
هایی که بوسیله مدیریت ابداع و طرح ریزی شده است ، تقسیم مساوی و هماهنگ کار و مسئولیت بین کارکنان و دستگاہ مدیریت بطور که وظیفه -
طرح ریزی و مطالعات علمی برای بهبود روشها بعمل آمده
مدیریت میباشد و پیروی کامل از روشها و استانداردهای تعیین شده

وظیفه کارگران محسوب گردد . (۱)

بنظر تیلور فایده اساسی سیستم مذکور بالا بردن سطح تولیدات با جلوگیری از اتلاف وقت کارکنان و صرفه جویی در کار ماشین و وسائل تولید از طریق حذف عملیات زائد و هماهنگی امور مختلف تولیدی حاصل میشود . بدین ترتیب تولید در اثر فعالیت بیشتر کارکنان صورت نمیگیرد بلکه به علت تجزیه و تحلیل کار ساده کردن کار و حذف عملیات زائد بررسی حرکات و زمان مصرفه در انجام کار عملی میگردد .

تیلور توجه خود را بیشتر به جنبه علمی بودن این اصول در محیط ——— مخصوص و نتایج آن معطوف داشته و جنبه عمومی و کلی بودن مساله را کمتر مورد توجه قرار داده است . کم توجهی تیلور به این موضوع و آماده نبودن زمینه برای پذیرش اصول یاد شده با مخالفت شدید اتحادیه های کارگری آمریکا مواجهه گردید تا آنجا که همکاران او نامبرده را متهم به فقدان حسن نوع دوستی کردند . وحشت کارگران از ساعت ثانیه شمار

(۲)

و انفصال خدمت در اثر کندی عمل منتهی با اعتصابات شدیدی شد

-
1. Frederick W Taylor, THE PRINCIPLES OF SCIENTIFIC MANAGEMENT, (NEW YORK: Harper and Brothers, 1974), PP. 37-38.
 2. Frederick W Taylor, Shop Management (New York: Harper and Brothers, 1905).